

นโยบายการพัฒนาด้านสุขภาพจิต และจิตเวชสูงอายุกองกรมสุขภาพจิต

นายแพทย์จุมภฏ พรมสีดา
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสวนสราญรมย์

ความเสี่ยงและความท้าทายที่สำคัญของประเทศไทยในระยะ 20 ปี ข้างหน้า

ปัจจัยและเงื่อนไขภายในประเทศ

โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ วัยเด็กและวัยทำงานลดลง

ข้อจำกัดด้านทรัพยากรธรรมชาติและแรงงาน ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตและความเป็นอยู่ของประชาชน

ความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆ ส่งผลต่อการสร้างความสามัคคีในสังคม และเป็นข้อจำกัดต่อการยกระดับศักยภาพทุนมนุษย์

ความอ่อนแอของการบริหารราชการแผ่นดินจำเป็นต้องปฏิรูประบบราชการและการเมืองเพื่อให้เกิดการบริหารราชการที่ดี

ปัจจัยและเงื่อนไขภายนอก

กระแสโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายเสรีของคน เงินทุน ข่าวสาร เทคโนโลยี สินค้าและบริการ

ศูนย์รวมอำนาจทางเศรษฐกิจย้ายมาเอเชีย การรวมกลุ่มของเศรษฐกิจในภูมิภาค

การแข่งขันแรงงานและเงินทุน จาก การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของโลก

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ส่งผลต่อภาคธุรกิจและการใช้ชีวิตของประชาชน

ภาวะโลกร้อนและสภาวะภูมิอากาศที่ผันผวน ก่อให้เกิดภัยธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น เป็นแรงกดดันให้มีการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

น้ำมันมีปริมาณลดลง ราคาแพงขึ้น และการผลิตพืชพลังงานทดแทน ส่งผลต่อ ความมั่นคงทางอาหารของโลก

ความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่องภายใต้ข้อจำกัดและกฎเกณฑ์การใช้พื้นที่และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

หลักบริหารจัดการที่ดี ครอบคลุมประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนมีความเข้มข้นมากขึ้น

อีกเพียง 4 ปี ประเทศไทยจะเข้าสู่ “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์”

ประเทศไทยมีผู้สูงอายุ
อันดับ **2** ในอาเซียน

ในปี **2558** ประชากรอาเซียนมี
ประชากรรวมกันทั้งหมด **633** ล้าน
คน มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป **59**
ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 9 ของ
ประชากรทั้งหมด

18%
สิงคโปร์

16%
ไทย

10%
เวียดนาม

*ปี **2562** จะเป็นครั้งแรกที่มีประชากร
สูงอายุมากกว่าประชากรเด็ก คือ
มีผู้สูงอายุ **18%**
เด็ก **15.9%**

10%

สังคม
สูงวัย

2548

20%

สังคม
สูงวัย
อย่าง
สมบูรณ์

2564

28%

สังคม
สูงวัย
อย่าง
สมบูรณ์
ระดับ
สุดยอด

2574

ในปี 2558 คาดอายุเฉลี่ยของคนไทย
เพิ่มขึ้นเป็น 75 ปี

79.5% ดูแลตัวเองได้

19% พึ่งพาบ้าง

1.5% พึ่งพาทั้งหมด

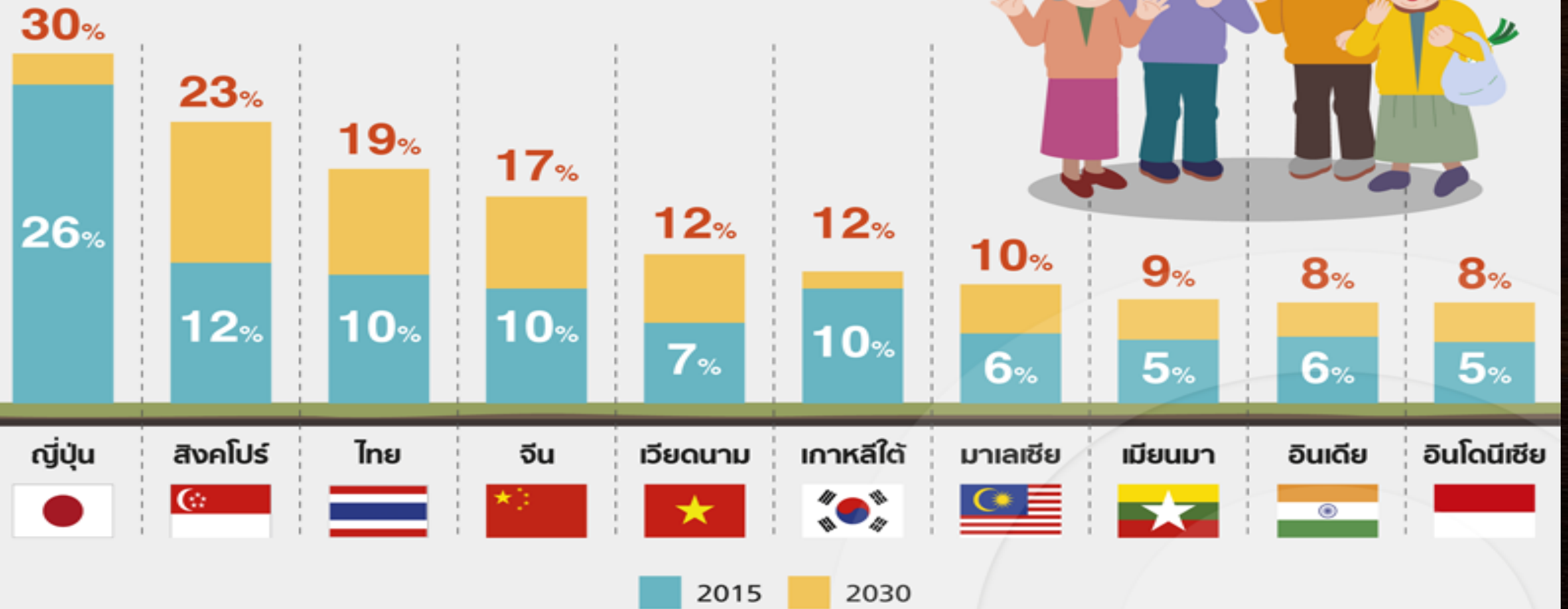
จากการสำรวจสุขภาพประชาชน
โดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 5 ปี 2557

“ ในปี **2564**
ประเทศไทยจะเข้าสู่
สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์
(Complete Aged Society)

และในปี **2574**
จะมีอัตราส่วนของผู้สูงอายุ **28%**
จากจำนวนประชากร
ทั้งประเทศ ”

10 อันดับประเทศในเอเชียที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ไทยติดอันดับ 3

ที่มา : นีลสัน ประเทศไทย

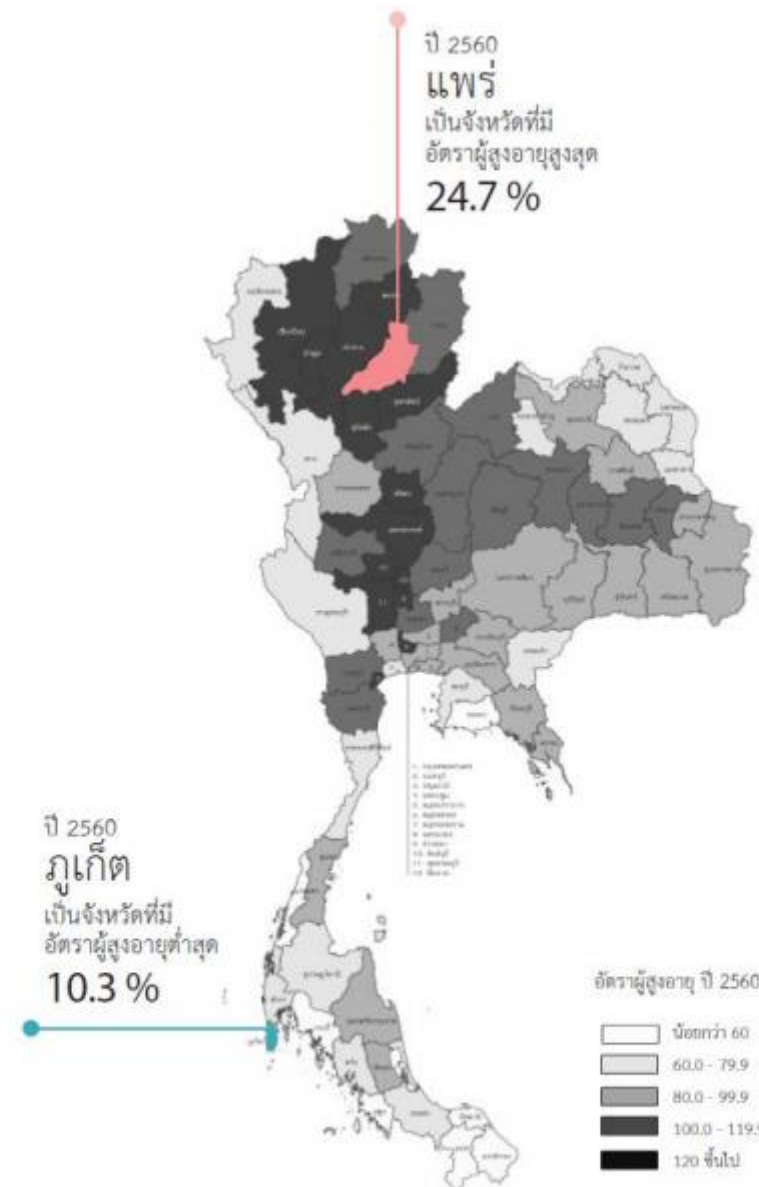
POSITIONING

จังหวัดที่มีอัตราผู้สูงอายุสูงสุด

10 อันดับแรก

1	แพร่	24.7%
2	อุดรดิตถ์	24.2%
3	พิจิตร	24.2%
4	อุทัยธานี	24.2%
5	ลำปาง	24.1%
6	สมุทรสงคราม	24.0%
7	ชัยนาท	23.8%
8	สุโขทัย	23.4%
9	สิงห์บุรี	23.4%
10	นครสวรรค์	22.8%

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2560

ความท้าทาย...ในวัยสูงอายุ

การดูแล

- ครอบครัวเล็กลง
- อยู่คนเดียว/คู่สมรส
- ขาดผู้ดูแล

สุขภาพกาย/จิต

- มีโรคประจำตัว
- เจ็บป่วยเรื้อรัง
- เหงา ซึมเศร้า

ผู้สูงอายุ

ที่พักอาศัย

- บ้านไม่ปลอดภัย
- บริการสาธารณะ
- สภาพแวดล้อม

เศรษฐกิจ

- ขาดรายได้
- รายได้ลดลงไม่เพียงพอ
- ยากจน

Active Aging Society : สังคมผู้สูงอายุที่มีพลัง

“สังคมที่ไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง”

กรอบการบูรณาการ 4 กระทรวง กลุ่มผู้สูงอายุ

วิสัยทัศน์: ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม

ยุทธศาสตร์

Social
มีส่วนร่วมในสังคม

- ส่งเสริมพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ
คุณภาพผ่านกลไกองค์กรชุมชน
และศาสนา
- 30% ของชมรมผู้สูงอายุ
คุณภาพผ่านเกณฑ์
- ส่งเสริมพื้นที่ต้นแบบ
การบูรณาการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตผู้สูงอายุเป็นศูนย์เรียนรู้
คุณภาพต้นแบบฯ
- 100% ศพอส. ผ่านเกณฑ์
879 แห่ง

Security
มั่นคงปลอดภัย

- ส่งเสริม สนับสนุนการประกัน
รายได้
- 20% ผู้สูงอายุ 60-69 ปี ที่
ต้องการงานทำ มีงานทำเพิ่มขึ้น
- ส่งเสริมพัฒนาเมืองที่เป็นมิตร
กับผู้สูงอายุ Aged-friendly
communities/cities
- 1 จังหวัด/เมือง
- ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุ
ได้รับความคุ้มครองทางสังคม
- 20% เข้าถึงระบบบริการทาง
สังคมเพิ่มขึ้น

Strong
สุขภาพแข็งแรง

- ส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่
พึงประสงค์
- ↑ อัตรา Healthy Aging
เพิ่มขึ้น
- พัฒนาระบบบริการสุขภาพ
ผู้สูงอายุ
- 100% จัดตั้งคลินิก/
หน่วยบริการผู้สูงอายุคุณภาพใน
รพ. ที่มีขนาด 120 เตียงขึ้นไป
- 10% รพสต. มีการบริการ
สุขภาพผู้สูงอายุในระดับปฐมภูมิ
- พัฒนาระบบการส่งเสริม
สุขภาพดูแลผู้สูงอายุระยะยาว
- 50% ตำบลที่มีระบบ LTC ใน
ชุมชนมีคุณภาพผ่านเกณฑ์

กลไก
การขับเคลื่อน

ระดับชาติ

คณะกรรมการ
ผู้สูงอายุแห่งชาติ

ระดับจังหวัด

คณะกรรมการ
พัฒนาคุณภาพชีวิต
ผู้สูงอายุจังหวัด

ระดับอำเภอ

คณะกรรมการ
พัฒนาคุณภาพชีวิต
ผู้สูงอายุอำเภอ

ระดับตำบล

คณะกรรมการ
สนับสนุนการดูแล
ผู้สูงอายุตำบล
(ประจํารัฐ)

ผู้สูงอายุ 4.0

กระทรวงสาธารณสุข

ประเด็นที่ต้องการขอรับการสนับสนุนจากรัฐบาล:

1. สนับสนุนการดำเนินงานดูแลผู้สูงอายุเป็นวาระแห่งชาติ
2. ผลักดันให้มีกฎหมายคุ้มครองพิทักษ์ผู้สูงอายุ
3. สนับสนุนให้มีกองทุนดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะ
4. สนับสนุนให้ Care manager เป็นอาชีพเชี่ยวชาญ

มาตรการสำคัญ/กิจกรรมสำคัญ:

Strong
สุขภาพแข็งแรง

- พัฒนานวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพดูแลผู้สูงอายุ ด้วยระบบ Digital/Robot
- พัฒนาระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในเขตเมือง โดยการยกระดับระบบบริการส่งเสริมสุขภาพดูแลผู้สูงอายุอย่างไร้รอยต่อ สะดวก รวดเร็ว เข้าถึงง่าย และมีความหลากหลายผ่านระบบ Digital และ Application เช่น ตู้ IN body/ระบบขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยบริการ
- พัฒนาระบบ Smart Integrated Community Care (LTC)
- จัดตั้งคลินิกผู้สูงอายุคุณภาพแบบครบวงจรในสถานบริการสุขภาพทุกระดับ
- พัฒนาศูนย์ต้นแบบด้านเวชศาสตร์ผู้สูงอายุโครงการย่อย การพัฒนาต้นแบบการจัดบริการดูแลผู้สูงอายุกลางวัน (Day Care Center)
- สร้างเสริมความมั่นคงในชีวิตด้านสุขภาพ โดยการป้องกันระดับทุติยภูมิในโรคและกลุ่มอาการผู้สูงอายุและความเป็นอยู่เพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

Security
มั่นคงปลอดภัย

- ส่งเสริมพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ Aged-friendly communities/cities
  - คู่มือดำเนินงาน Aged-friendly communities/cities ฉบับปรับปรุง
  - เมืองต้นแบบ Aged-friendly communities/cities

Social
มีส่วนร่วมในสังคม

- ยกระดับชมรมผู้สูงอายุให้เป็นชมรมผู้สูงอายุคุณภาพ
- ยกระดับการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ

เน้น “การเข้าถึงการดูแลสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพ”
(โรคเรื้อรัง โรคซึมเศร้า และโรคสมองเสื่อม)

ผู้สูงอายุที่มารับบริการใน
คลินิก NCD/คลินิกสูงอายุใน รพช.
คัดกรองภาวะซึมเศร้า
และดูแลช่วยเหลือทางสังคมจิตใจ

ผู้สูงอายุที่อยู่ในชมรมผู้สูงอายุ
เสริมสร้างสุขภาวะทางจิต
- ทักษะการดูแลสุขภาพจิตตนเอง
- กิจกรรมการสร้างสุข 5 มิติ
- WLWL (Walking Laughing
Working Learning)

ผู้สูงอายุที่ติดบ้าน/ติดเตียง
ดูแลสุขภาพจิตและเฝ้าระวัง
ปัญหาภาวะซึมเศร้า
ผ่านเครือข่ายสุขภาพ
ระดับตำบล
(Care Manager /
Care Giver)

กระทรวงสาธารณสุข
กรมสุขภาพจิต
Department of Mental Health
Ministry of Public Health

ผู้สูงอายุกลุ่มป่วย

(ผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ, ผู้สูงอายุที่เป็นโรคซึมเศร้า)

ผลลัพธ์: ผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ และโรคซึมเศร้า เข้าถึงบริการและได้รับการดูแลรักษาที่เหมาะสมอย่างทันที่

พัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ และโรคซึมเศร้า

พัฒนาองค์ความรู้แนวทางการจัดการภาวะสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจและโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ สำหรับบุคลากร สธ. ในหน่วยบริการปฐมภูมิและทุติยภูมิ

พัฒนาศักยภาพผู้ดูแลผู้สูงอายุในการคัดกรองและเฝ้าระวังภาวะซึมเศร้าและสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ

มีการประเมิน/คัดกรอง/ดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพจิต โดยเครือข่าย สธ. ใน รพช./รพท./รพส.

ผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาสุขภาพ

(โรคเรื้อรัง, ดิคบ้าน, ดิคเตียง)

ผลลัพธ์: ผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาสุขภาพได้รับการดูแลทางสังคมจิตใจตามเกณฑ์ที่กำหนด

พัฒนาศักยภาพ Care giver ให้มีทักษะในการคัดกรองปัญหาสุขภาพจิตและการเยี่ยมบ้านเพื่อดูแลทางสังคมจิตใจให้ผู้สูงอายุที่ดิคบ้านดิคเตียง

พัฒนารูปแบบการป้องกันภาวะสมองเสื่อม

มีระบบคัดกรองปัญหาสุขภาพจิตและให้การดูแลช่วยเหลือทางสังคมจิตใจ

ผู้สูงอายุกลุ่มดี

ผลลัพธ์: ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมสุขภาพจิต (ความสุข 5 มิติ) และมีความสุข

พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นแกนนำจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต (ความสุข 5 มิติ) ในชมรมผู้สูงอายุ

พัฒนาระบบการดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุในตำบลจัดการสุขภาพ

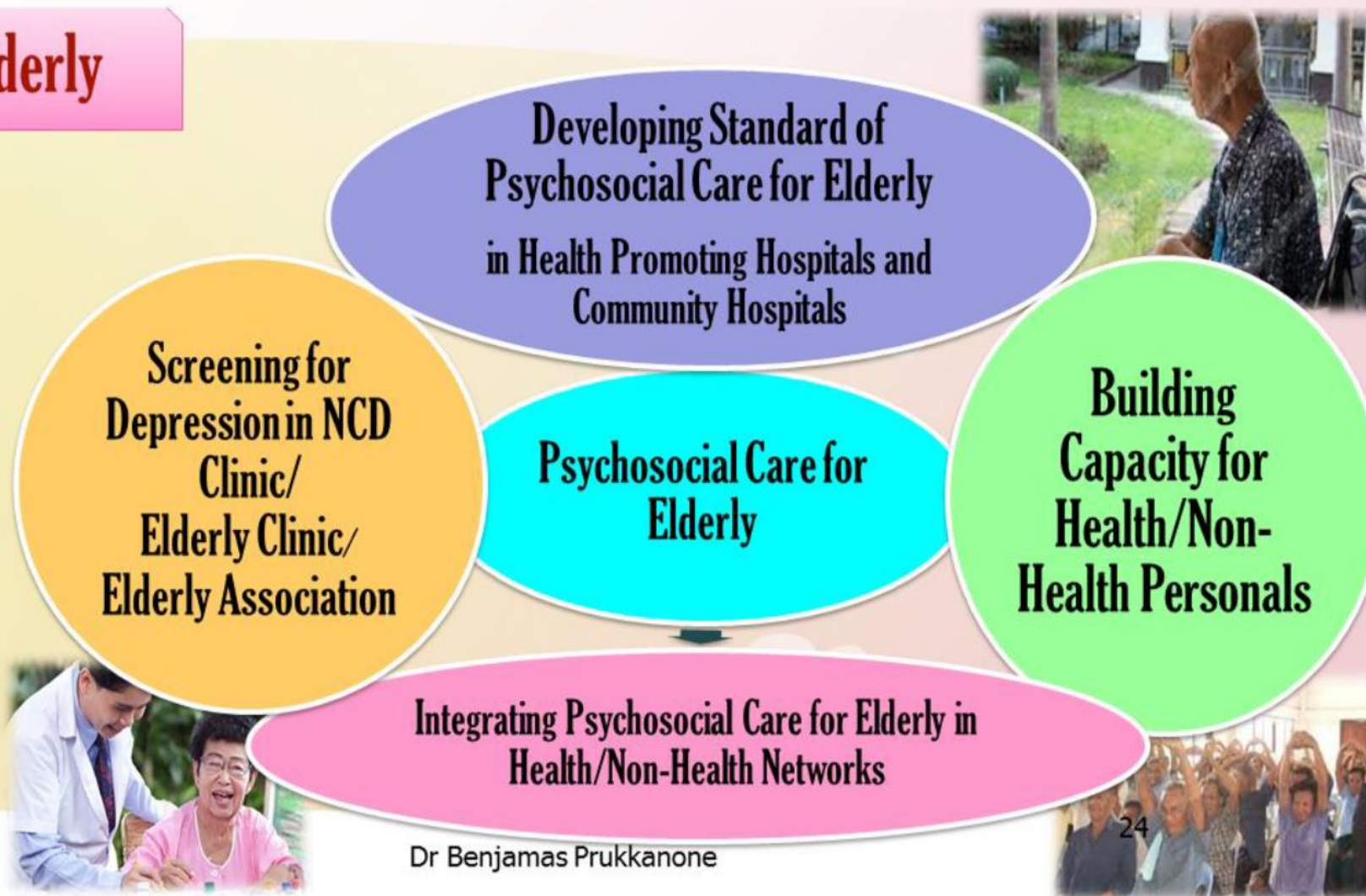
จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตในวัยสูงอายุ (ความสุข 5 มิติ) ในชมรมผู้สูงอายุ

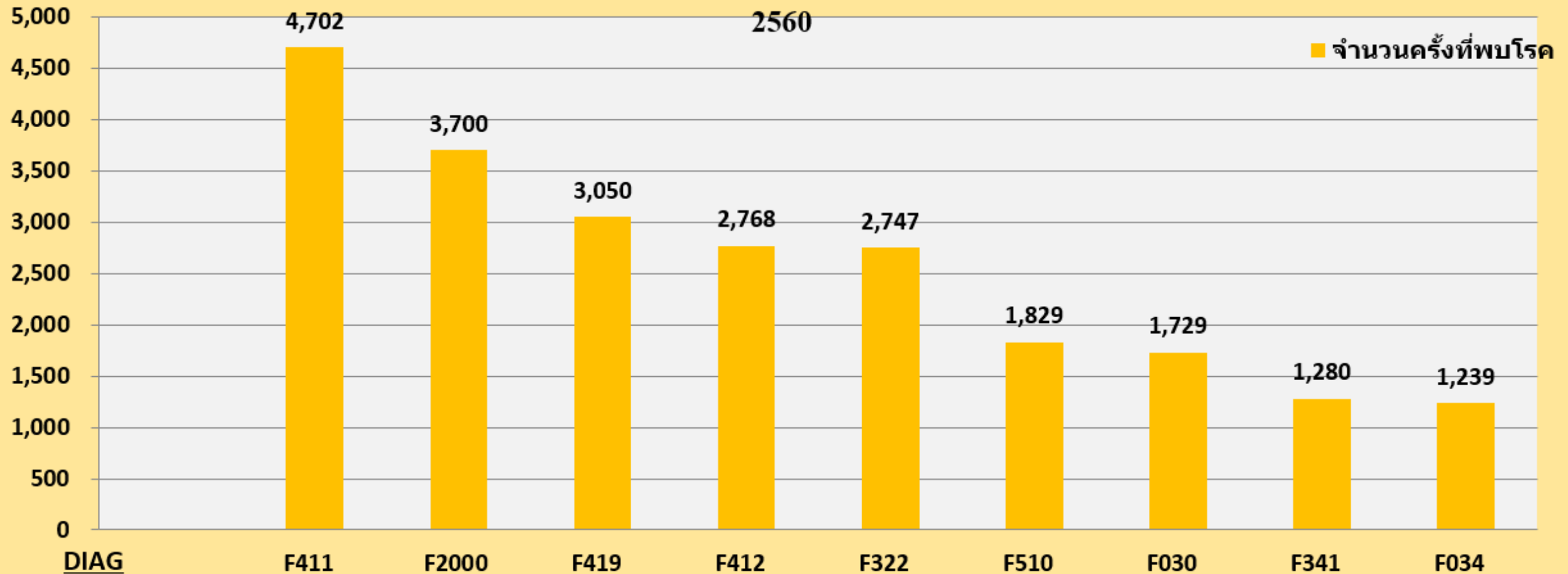
1. Mental Health Promotion & Prevention

1.5 Elderly

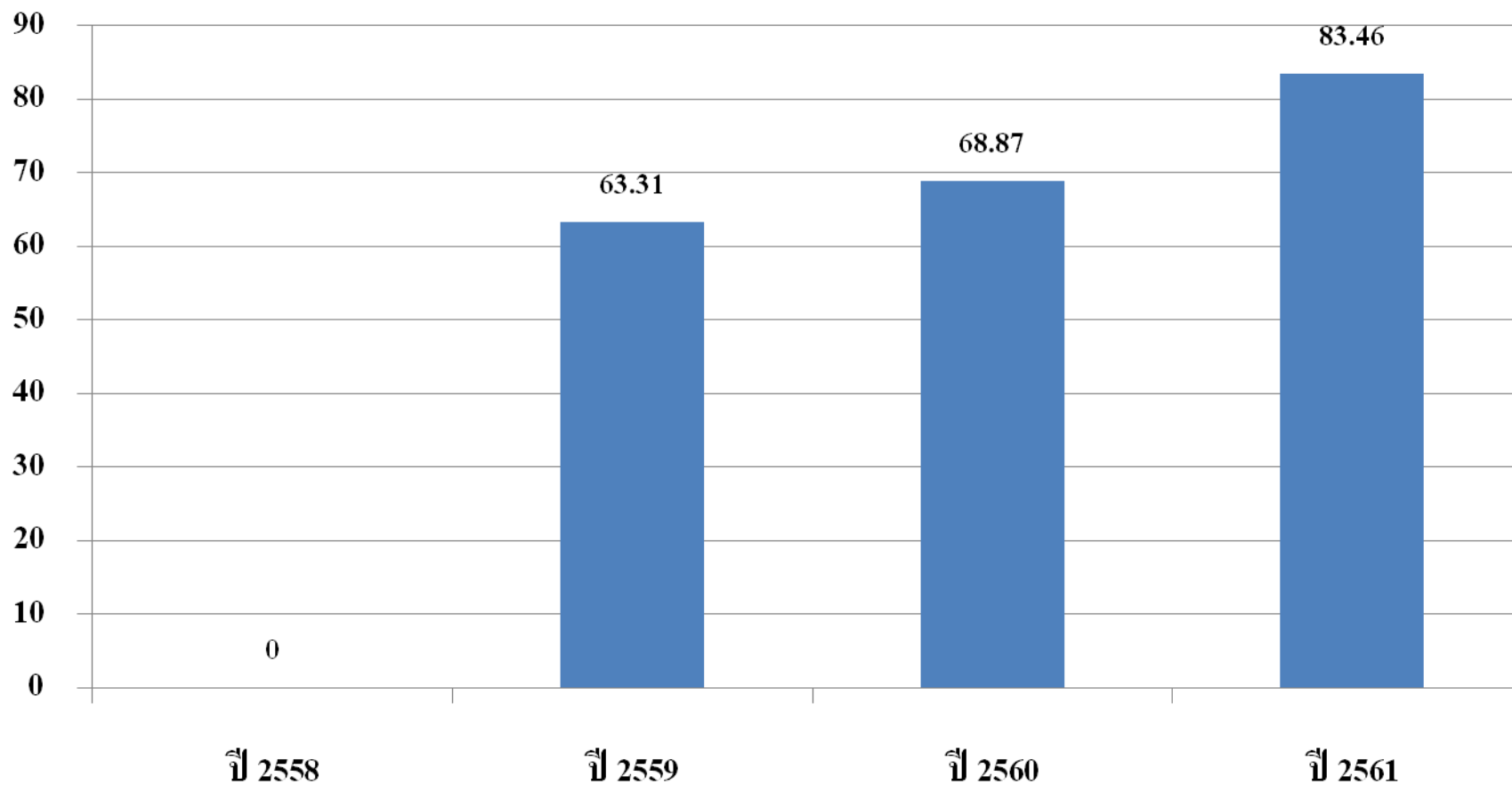
รายงานผู้ป่วยจิตเวชสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำแนกตามการวินิจฉัยโรค 10 อันดับสูงสุดระดับประเทศไทย ปี

- จำนวนผู้ป่วยจิตเวชสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำแนกตามการวินิจฉัยโรค (OPD) 10 อันดับ รวมทั้งสิ้น 24,156 ครั้งของโรคที่พบ

- อ้างอิงฐานข้อมูล DMH ณ วันที่ 31 ตุลาคม 2560

รายงานการเข้าถึงบริการของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าสูงอายุ ระดับประเทศ จำแนกตามปีงบประมาณ

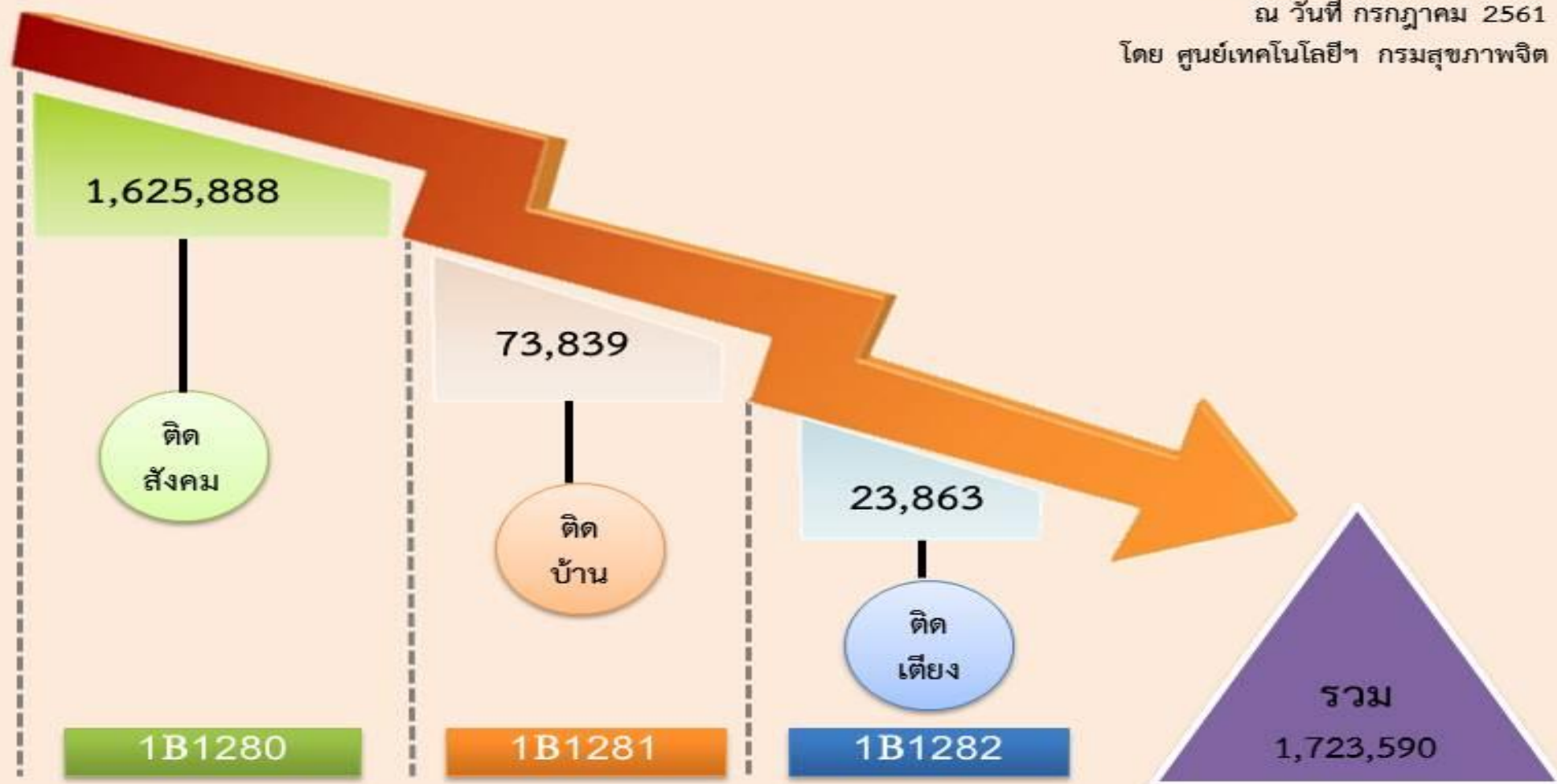

รายงานจำนวนผู้สูงอายุติดสังคม ติดบ้าน ติดเตียง ประจำปี 2559

อ้างอิง : จากฐานข้อมูล HDC
ณ วันที่ กรกฎาคม 2561
โดย ศูนย์เทคโนโลยีฯ กรมสุขภาพจิต

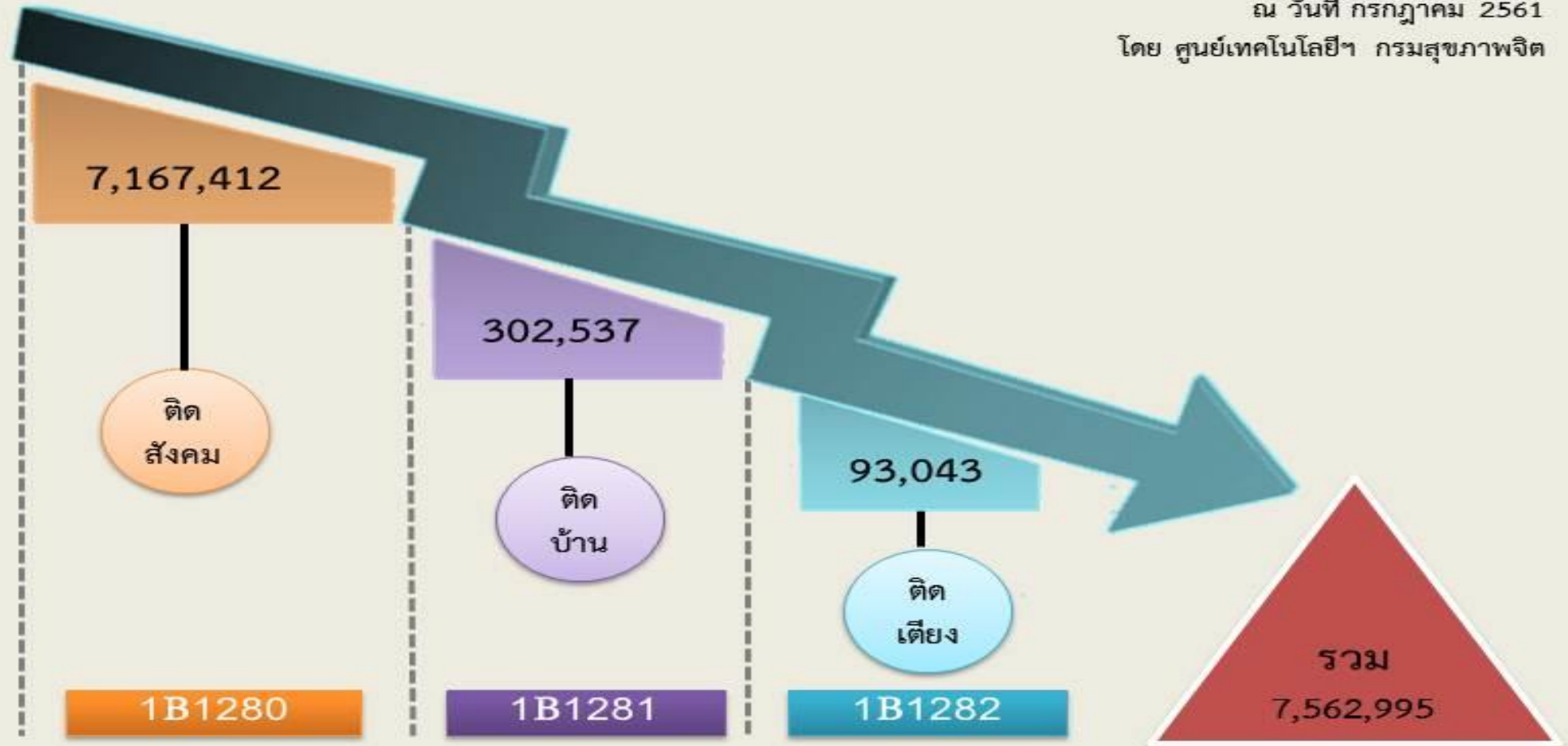
จำนวน : คน

รายงานจำนวนผู้สูงอายุติดสังคม ติดบ้าน ติดเตียง ประจำปี 2560

อ้างอิง : จากฐานข้อมูล HDC
ณ วันที่ กรกฎาคม 2561
โดย ศูนย์เทคโนโลยีฯ กรมสุขภาพจิต

จำนวน : คน

การดำเนินงานด้านสุขภาพจิตและจิตเวชสูงอายุ
โรงพยาบาลสวนสราญรมย์

ด้านบริการสำหรับผู้ป่วยสมองเสื่อมที่มี BPSD

มี CPG ใน
การดูแล

มี โปรแกรม
จัดการอาการ
ของ BPSD

มีแนวทาง
การ
เฝ้าระวัง
Dementia
BPSD

ระบบบริการ
ได้มาตรฐาน
EC

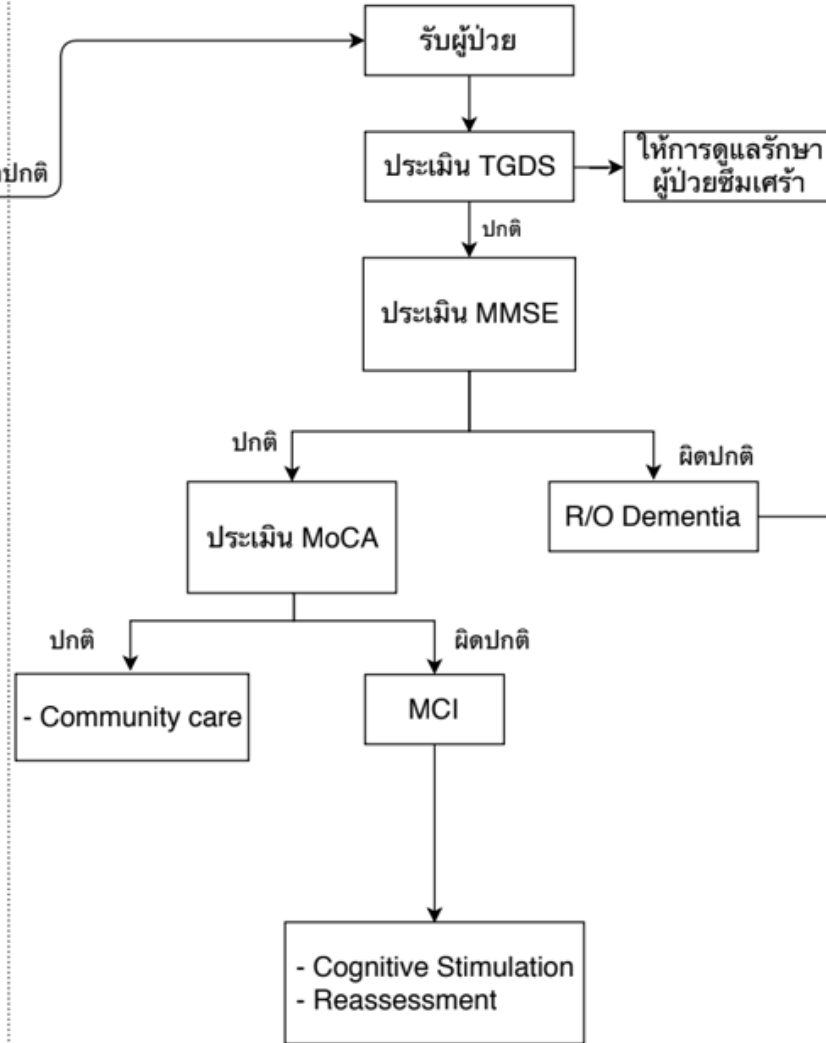

แนวทางการดูแลเฝ้าระวังภาวะสมองเสื่อม/ภาวะสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

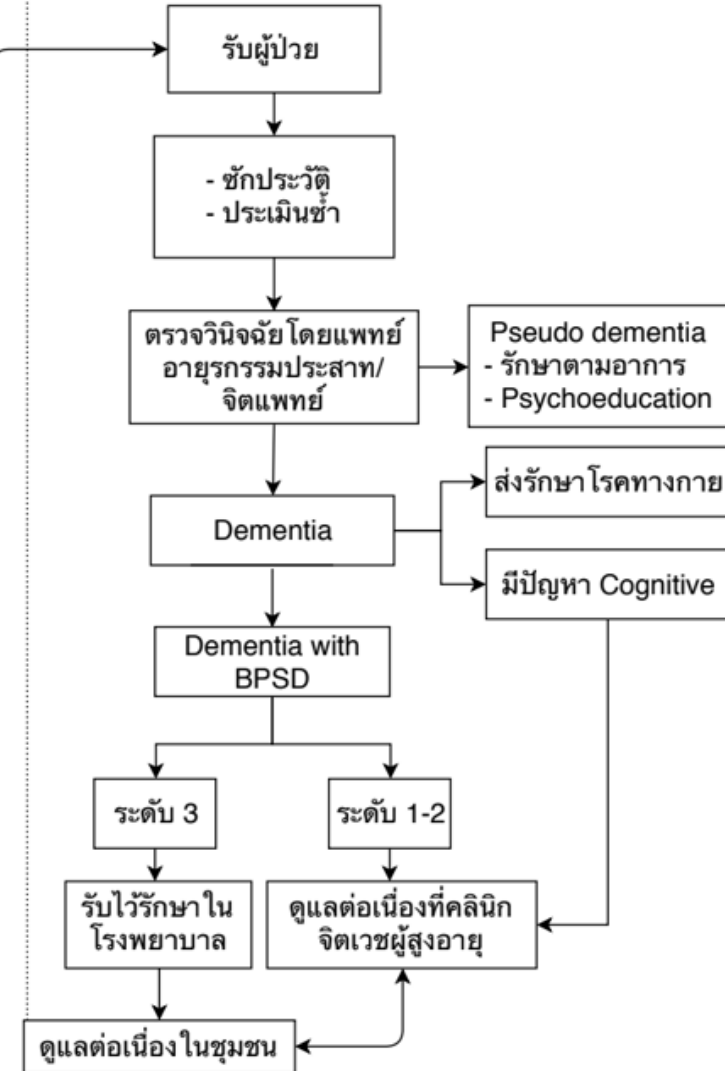
PCU/รพ.สต.

รพช./รพท./รพศ.

รพ.สส.

มิติ Training

จัดอบรมหลักสูตรการ
พยาบาลสุขภาพจิตและ
จิตเวชผู้สูงอายุรุ่น

-มีกรอบสมรรถนะที่มสท
วิชาชีพ
-โปรแกรมบำบัดผู้สูงอายุ
ที่มีปัญหาสุขภาพจิตโดย
แพทย์แผนไทย, นัก
กิจกรรมบำบัด

หลักสูตรฟื้นฟูการรู้คิด
ของผู้สูงวัยสมองเสื่อมที่มี
ปัญหาพฤติกรรมและ
จิตใจสำหรับผู้ดูแล

อบรม Dementia Care
Manager

มติ Research ผลงานปี 2561 - 2562

ปี 57 – 62 มีผลงานวิจัย
11 เรื่อง

งานวิจัยที่ได้ตีพิมพ์
Factors affecting
sleep among Thai
people with
dementia attending
an outpatients
psychiatric
department

-การพัฒนาโปรแกรมการดูแล
แบบเกื้อกูลบนพื้นฐานของ
วัฒนธรรมไทยสำหรับผู้ป่วย
สมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรม
และจิตใจ

-แบบวัดความพึงพอใจใน
ผู้สูงอายุไทย

-การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม
ของชุมชนด้วยวิถีชีวิตแบบ
พอเพียงเพื่อส่งเสริมความพึง
พอใจในชีวิตของผู้สูงอายุไทย

-การประเมินผลหลักสูตร
ฝึกอบรมทักษะการดูแลผู้
สูงวัยสมองเสื่อมที่มี
ปัญหาพฤติกรรมและ
จิตใจ

-การพัฒนาหลักสูตร
ฝึกอบรมฟื้นฟูด้านการรู้
คิดในผู้สูงวัยสมองเสื่อมที่
มีปัญหาพฤติกรรมและ
จิตใจ สำหรับผู้ดูแล

- 18th International Congress of the Pacific Rim College of Psychiatrists (PRCP)
- and 5th Myanmar Mental Health Conference
  - October 26 (Fri) - October 28 (Sun) 2018

- Oral presentation:
- Expectations of primary caregivers of Thai elderly with dementia and behavioral symptoms

- Sub

ความพึงพอใจและความผาสุกของผู้สูงอายุ : เครื่องมือใหม่สำหรับวัดความพึงพอใจ
ในชีวิตของผู้สูงอายุ

Satisfaction and Well-being of the Elderly: A new tool for measuring life
satisfaction among the aged

แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตส่วนใหญ่เป็นภาพบริบทของผู้สูงอายุในประเทศ สำหรับไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม รู้จักมักคุ้นกับเพื่อนบ้าน ผู้สูงอายุยังยึดมั่นในศาสนาไปวัดทำบุญเป็นประจำ รวมทั้งช่วยดูแลลูกหลาน และมีค่านิยมแบบชีกโลกตะวันออก

แบบวัดที่แปลมาจากต่างประเทศ และไม่ได้ศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ จึงไม่น่าจะเหมาะสมในการใช้วัดความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุไทย

ประกอบด้วย 9 มิติ

- 1) ความรื่นรมย์ในชีวิต (zest/enjoyment) 7 ข้อ
- 2) การตกผลึกทางความคิด (resolution) 8 ข้อ
- 3) ภูมิคุ้มกันทางความคิด/ความเข้มแข็งทางจิตใจ (fortitude) 7 ข้อ
- 4) ความสอดคล้องระหว่างความต้องการและผลสัมฤทธิ์ (congruence between desired and achieved goals) 8 ข้อ
- 5) การมีอัตมโนทัศน์ทางบวก (positive self-concept) 7 ข้อ
- 6) การละความเป็นตัวตน (Give up authority) 3 ข้อ
- 7) ระดับอารมณ์ (mood tone) 6 ข้อ
- 8) การประสานไมตรี (Time to reconcile with others) 5 ข้อ
- 9) ความพอประมาณ (Self-sufficiency) 4 ข้อ

ความตรงตามเนื้อหาทั้งฉบับ (Content Validity for Scale ;S-CVI)

= 0.94

ค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha

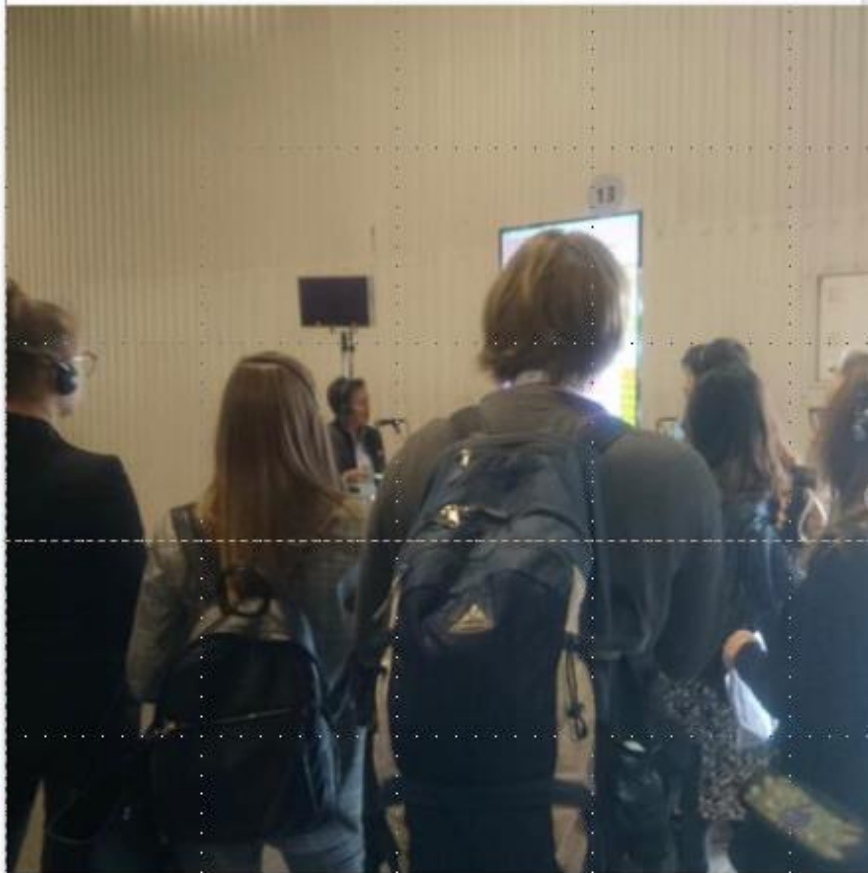
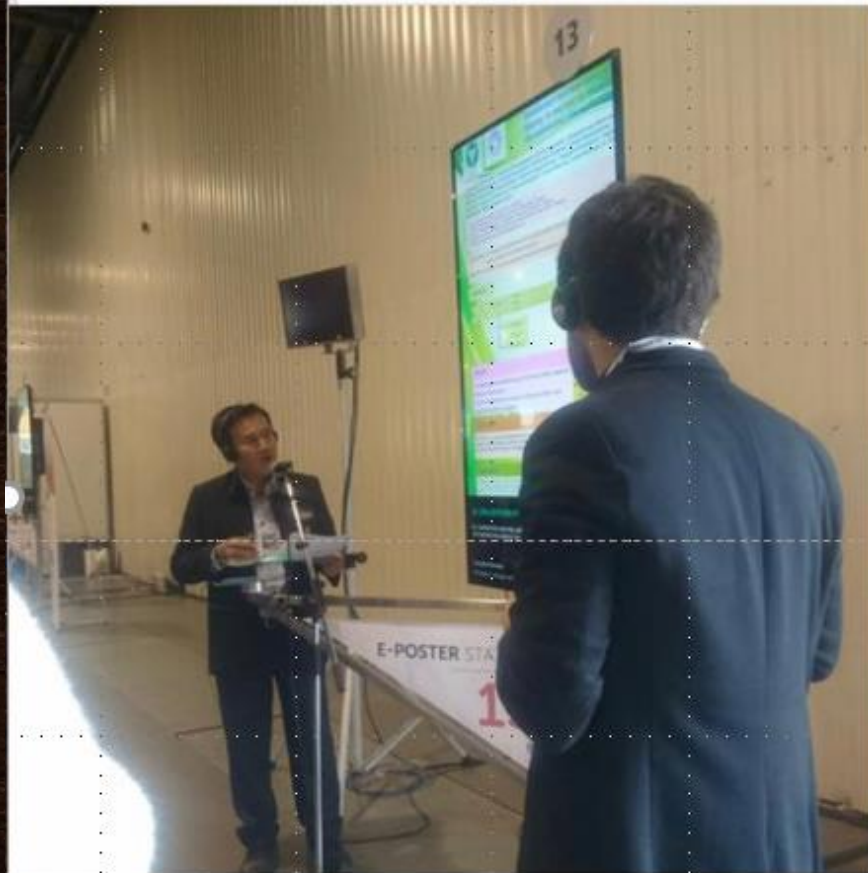
= 0.896

ใช้เวลาทำแบบวัดโดยเฉลี่ยประมาณ 20 นาที

สรุป แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุฉบับใหม่มีความเที่ยงเชิงเนื้อหาตามทฤษฎีแนวคิดโครงสร้างสังคม วัฒนธรรม ค่านิยมและความเชื่อของวัฒนธรรมไทย มีค่าความเชื่อมั่นสูง เข้าใจง่าย ใช้เวลาทำสั้น

ปัญหาอุปสรรค

- การบูรณาการระหว่างหน่วยงาน
- การเข้าถึงบริการ
- บุคลากร

